

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Hvem er den falske Prophet? Hvem forvirrer Folket? Svar til Recensenten i Litt. Tid. No. 12 og 13

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Hvem er den falske Prophet? Hvem forvirrer Folket? Svar til Recensenten i Litt. Tid. No. 12 og 13", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. XIV. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1814_229-txt-shoot-idm410.pdf (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Jeg vil ikke tale om, hvi Rec. af den Spaadom jeg har udgivet tager Anledning til at falde over mig, jeg vil kun anmærke, at den Mand der vil lade saa skaansom og retfærdig vist ikke kan vedkiende sig at lægge synderlig Vægt paa et saadant Foretagende af mig, thi, sæt at den Tale var Galskab, da var dens Udgivelse jo dog ei værre end Udgivelsen af saamange vildfarende Forklaringer over Propheternes Spaadomme, hvilke saamange christne Mænd, og selv en Newton, hvem Rec. vist dog ei derfor vil kalde afsindig, have ladet see Lyset. Allermindst skulde Man tænke det kunde udlægges som uhyre Daarskab, at udgive en Forklaring, der i Hovedsagen holder sig til det, der er Vished for hver Christen, nemlig, at vi have en stor Strid mod Christi Kirke og en svar Forfølgelse ivente; thi skal en Forklaring om hvilken baade Forfatter og Udgiver bekiende, at Tiden maa vise om den er rigtig, være uhyre Daarskab, da maa det være fordi Christendom er Daarskab, thi at hver Christen, som troer han kan angive nogle Mærker paa den farlige Tids Nærmelse, bør meddele sine Brødre dem til Advarsel og Opvækkelse er jo ligefrem. Har han seet fejl, nu vel, da skedte derved ei engang saamegen Skade, som naar en Veirprophet forudsiger en tør eller vaad Dag, som udebliver, thi den Vagt Christne formaner til at holde, den Rustning de bydes at iføre sig, have de høilig behov, om saa deres Øine aldrig faae at see den store Fristelse, som skal komme over Jorderige. Saameget haaber jeg er nok til at vise hver retsindig Mand, at hin Spaadoms Udgivelse er kun et maadeligt Beviis paa Forvirring, men kun Beviis paa at jeg anseer Fristelsens Stund for at være nær, hvilket dog ingen Brøde kan være for en Christen, hvis Mester har budet alle at vaage og være beredte, fordi Ingen veed Tiden eller Stunden; Spaadommen selv og min Fortale skal jeg siden omtale, men Saameget burde vel erindres, for at den velsindede Læser mere rolig kan betragte det øvrige Beviis paa Forvirring og paa det som værre er, hvilket Rec. tager af min Skribentcharacter i det Hele og af enkelte Yttringer i Særdeleshed.

Rec. opstiller det strax som en afgjort Sag, at jeg har forvirret mange Hoveder, hvoraf han veed det, skal jeg ei kunne sige, jeg veed, Gudskeelov! Ingen, som ved mig er forvirret, imidlertid kan jeg, saalidt som Nogen borge for at der Ingen er, thi det er jo vist, at mange Hoveder ere blevne forvirrede ved Skriftens Læsning selv, men det er ligesaa vist, at det ei var Skriftens Skyld, og mindst skulde Man vente, at Skyld kunde tilregnes mig for Saadant i en Tid, da Man har seet saamange Hoveder forvirrede ved Allehaande, f. Ex. ved Kants og Schellings Skrifter, uden at Man gav dem Skyld derfor. Dog, hermed vil jeg slet ikke ansees undskyldt, det kommer kun derpaa an, om jeg har holdt mig, saa nær som muligt, til den Hellige Skrift, har jeg det, da er jeg angerløs, hvis ikke, da er jeg skyldig, og mine egne Tanker derom skal jeg sige paa et bekvemmere Stæd.

Istedenfor nu at bevise sin Paastand om den store Forvirring jeg skal have foraarsaget springer Rec. til at sige, hvormed det er skeet. Om hvilke Evner Gud har forlenet mig, vil jeg ikke tvistes med ham, thi vi veed det jo alle, at det vigtige Spørgsmaal er ikke hvormange eller hvor faa, hvorstore eller hvor smaae Pund Gud nedlagde hos os, men hvorledes vi bruge dem, og herom siger Rec. at jeg virkede paa Hoben ved en tillidsfuld Yttring af mine Meninger og ved den Uklarhed og det Vilderede, som hindrede den uøvede Læser eller Hører i at gennemskue mine Paastandes Intethed (Ugrund). I Forbigaaende maa jeg anmærke, at dersom Selvtillid i Yttringer, Uklarhed og Vilderede, vare nok til at virke paa Hoben, da maatte vor Tids Philosopher og især Naturphilosopherne aldeles have henrevet Folkene, thi paa disse Egenskaber fattedes det dog visselig ikke deres Taler; men dernæst undskyldte Rec., at jeg ikke ganske kan tro ham paa hans Ord, og det gaaer udentviivl flere ligedan. Hvad *Selvtilliden* angaaer, da er det vitterligt, at jeg i al min Tale og Skrift om Christendom, og min Tale om Nordens Myther indtog dog vel ikke Hoben, altid har beraabt mig paa Bibelen, og i en Tid, da hardtad Alle, Rec. ogsaa, *beraabe sig paa deres egen Fornuft*, synes det lidt underligt, om ikke latterligt, at sigte mig for Selvtillid, fordi jeg *ikke* vil stole paa mig selv. Hvad nu Uklarheden og Vileredet angaaer, da er det vist nok, at Saadant spores i mine første Arbejder, thi Naturphilosophien havde smittet af, Gudskeelov! ei paa mit Hjerte, men dog paa min Tankegang og mit Tungemaal, men disse Taler, som Hoben aldrig kiendte, kan dog ikke have forvirret den, og at de vare langt fra at finde stort Bifald i den Kreds der hørde dem er vitterligt nok. At Nogle, dog ikke her, siden har faaet isinde at rose dem er vist nok slemt, og jeg er ikke deri uskyldig, men jeg har ærlig bekiendt denne Feil, og gjort alt Mit til at forhindre dens skadelige Følger. Dog, Rec. maa jo tale om de mundtlige og skriftlige Taler, som kunde have Indgang hos Folket, om mine Prækener og om mine religjose Skrifter fra min Dimispræken af, thi hvad Folket aldrig saae eller hørde, eller hvad jeg for længe siden selv offentlig har misbilliget, kan det dog vel ikke være, som har forvirret de Mange.

Nu er det uimodsigeligt, at jeg, siden 1810 da mit Navn og min Skrift først begyndte at kiendes af hvad Rec. kalder Hoben, har beflittet smig paa baade i Kirke og Bog, at sige min Mening i saa tydelige, bestemte og gjængse Ord, som det var mig muligt, i Stilen kan da Vileredet ei være, det maa være i Tankerne; uagtet nu den der tænker vildt, neppe kan tale tydeligt, lader jeg dog dette for det Første staae ved sit Værd, og vil kun bemærke at denne Recs. Paastand synes lidt uforenelig med den næstfølgende, at jeg har forstaaet at gribe det i Tidsalderens Aand, som maatte begunstige mit Foretagende, thi var jeg selv i Vilerede og talde, som Rec. et andetsteds ret underlig udtrykker sig, i indsigtsløs Begeistring, da har jeg jo ikke vidst hvad jeg gjorde, og havde da langt mindre havt mit Maal saa klart for Øie, at jeg listig kunde bruge Tidsalderens Aand til at udføre mine Planer. Een af Delene kan da kun være Recs. Mening og da han saa udførlig har søgt, at bevise min Snedighed, er den Tale om Forvirring da vel kun en Flig af den Kiærligheds Kaabe, hvormed Rec.

vil skjule, ikke min Forgribelse, men Læsernes Øine, saa de ei skal see hans Anslag, før de ere hildede i den dobbelte Snare.

Rec. giver nu en Skildring af de Omstændigheder, under hvilke jeg fremtraadte og jeg maa love den Konst, hvormed han veed at lave sine Læsere et mageligt Stade til at betragte mig, dog nei, til at overse mig fra, i det han indbilder dem, at Alt, hvad der paa nogen Maade kunde agtes for Ret og Sandt i min Tale, var alt forud sagt langt bedre og klarere, hvad der tilhørde mig, var kun at eftersnakke, udtvære, overdrive og forvanske Sandhederne, for at misbruge dem til ærgierrige Hensigter. Et saadant Kunstværk maa betragtes heelt og med Kiærlighed for at nydes, og jeg skulde vel bare mig for at røre det med mine plumpe Hænder, dersom jeg ikke saae, at det manglede det lille Fortrin, som Rec. selv tilstaaer, at høre til Kunstfuldkommenhed, en ret Forening af *Sandhed* med *Skiønhed*. Denne Mangel er især øiensynlig paa det allerfornemste Stæd, der hvor Tidens religiøse Vendepunkt er afbildet med saa glimrende Farver. Det heder nemlig: "En fornyet Stræben mod det Guddommelige begyndte da nu (efter den franske Revolution) hos mange af de høiere begavede Aander, at aabenbare sig i Livet, som i Konst og Videnskab. Overalt søgde Man Tingenes Sammenhæng med deres evige Udspring, i Naturen, i Verdensbegivenhederne, i de høiere Ahnelser, der opfyldte vort eget Bryst. Den sig selv nu bedre forstaaende Fornuft viste Menneskene tilbage til de Religjionshemmeligheder, en overilende Forstandsbrug havde forført dem til at forlade, Meget antydedes, andet forbetydedes, alt sattes i Bevægelse." Efter dette deilige Lys kommer Skyggen, hvori de staae, som enten fore uforsigtig frem, eller pralede med de mange Anvendelser der paatrængde sig selv middelmaadige Hoveder fra det ny Stade, som om 7det var ny Ideer, eller eftersnakkede, udtrak og udspændte til at danne skrækkelige eller latterlige Vanskabninger. I dette smukke Selskab staaer da jeg i tre smukke Maader, som Mytholog, Historieskriver og Theolog. Rec. kan ikke forlange, at jeg skal lystes ved det Stade han har beskikket mig, han kan ei heller fortænke mig i, at jeg gaaer *min* Vei og lader ham blive staaende i Kredsen, hvor han lyster, men vil han holde mig, da maa han først besvare to Spørgsmaal tilfredsstillende: først: *hvor og hos hvem* hin herlige religiøse Stræben yttrede sig, og dernæst, hvorledes jeg har forvansket den? Det turde falde ham lidt tungt at svare, thi ellers kunde et Par Træk og Navne af den virkelige Verden, som Rec. jo dog elsker, givet Maleriet et Liv og en Klarhed, som vel Flere end jeg nu savne deri. Er det saa, at de Skribentere som vil skjule Tomhed, eller blænde og forvirre, beflicte sig paa Dunkelhed, og heri kan jeg ikke modsige Rec., da turde Mange finde hans egen Talemaade ikke endda saa lidt mistænkelig. Dog, som sagt, Rec. kan igjen udslette denne Mistanke ved at besvare disse Spørgsmaal tilfredsstillende, jeg maa derimod bekiende, at naar han ikke mener den ædle Stolbergs christelige Taler, og de kan ei menes da det Sagde ei passer paa dem og Rec. desuden erklærer ham for en Vildfarende, da maa Man nødvendig tænke paa Schelling og de øvrige Naturfilosopher, om hvilke Talen ogsaa i alle Henseender synes at dreie sig. Nu veed Man, eller burde i det Mindste vide, at disse Herrer ei antage nogen fuldkommen, levende Gud, eller noget virkelig Ondt, (Ondt som aldrig kan blive Godt) eller nogen Straf efter Døden, at de kun lege paa den bespotteligste Maade med christelige Sandheder og Bibelens Ord, som med favre Myther og Hieroglypher, hvilke Hoben skal tage saa nogenlunde bogstavelig, medens de Indviende ansee deres egen Viisdom for det ætheriske Væsen der skjuler sig i Christendommens Taage. At en saadan Tilbagevisning til Troens Hemmeligheder er ønskelig og forældende for Livet, det maa en Anden sige, mine Tanker om Naturfilosofiens Væsen og Indflydelse saavel paa Tiden i det Hele, som paa mig selv har jeg aabenhjertig, og som jeg mener, tydelig sagt, ^{*}I min Krønike og Gienmælet. og her vil jeg kun bemærke, at min Afhandling om Religjon og Liturgie, den Tale af mig, som mest minder om Naturfilosofie, og derfor recenseredes som den første Yttring af den ny tydske Religjonsfilosofie i Danmark, paa det Bestemteste modsagde denne i Hovedsagen: ^{*}At der imidlertid ere galne Udtryk imellem, indrømmer jeg saare gierne, jeg vil ingenlunde forsvare dens mange Feil, men kun oprede Sagen. i Henseende til den historiske Virkelighed af Bibelens Fortællinger, det uforsonlige Fjendskab mellem Godt og Ondt, og Helvedsstraffenes ei alene Virkelighed men Evighed. Var dette en Forvanskning af Sandheden, en Fordunkling af Lyset, vel, saa har jeg alt fra Begyndelsen, og end mere siden, forvansket og fordunklet, men da gjør Bibelen det ogsaa, skjøndt Rec. nægter det, og vil forklare min Tales Indgang af det ligesaa unægtelige, som bedrøvelige Ubekiendskab med den, hvilket er saa almindeligt; dog om denne Hovedsag skal vi siden tales ved, nu vil jeg følge Rec.

"Under disse Omstændigheder, siges der, fremstod Grundtvig to Gange som *Partihøvding*. Neppe havde Oehlenschlägers digteriske Blik i den nordiske Oldtid begeistret det danske Folk, før Grundtvig fremstod som Overbegeistret, og saae dybt ned paa Oehlenschläger, der ei kunde nøies med at være blot nordisk, og paa de Lærde, der ei havde fundet det samme System deri, som han."

Vare Recs. forrige Yttringer dunkle og ubestemte, da ere disse derimod saa klare, bestemte og tillidsfulde, at dersom jeg havde glemt min Færd, kunde jeg ordenlig fristes til at tro de vare sande, nu derimod fristes jeg kun til at tro Rec. vil prøve, hvorvidt hans Læseres Vankundighed gaaer om de Ting, der ere skedte for deres Øine. Jeg skal togange være fremtraadt som *Partiehøvding*, og dog maa det være vitterligt, at lige indtil denne Dag har jeg staaet ene mellem Skribenterne, mellem alle Abekattene har ikke en efterbet mig, naar jeg 10angrebes og haanedes forsvarede Ingen mig, hvor er da det Parti, for hvilket jeg har været Høvding? visselig, det maa være et saare roligt Partie, siden Publikum i 7 Aar ikke hørde en Lyd fra det, medens andre Navne gienlød for dets Øren.

Hvad nu i Særdeleshed det Tidsrum angaaer, da jeg talde om Norden, da veed mine Kyndinge, at Nordens Oldtid var mig kiær og ei ubekiendt før Oehlenschläger slog Harpen om den, den der vil skildre mit

Forfatterliv, burde vide, at min første Afhandling om Nordens Mythologie er ældre end Oehs nordiske Digte,*Om Sangene i Edda Minerva Septbr. 1806. som dog vel skulde være det der kunde undervise mig, og endelig ei fortie at min hele Beskuelse af Nordens Mythologie er aldeles forskiellig fra den Oeh. har vedkiendt sig, skiøndt flere af hans digteriske Blik *for mig* hentydede paa den. Endelig skulde Man blues ved at sige, at Oehs. Blik i Nordens Oldtid begeistrede Folket og at jeg fremstod som dets selvgjorde Ordfører, thi det er jo dog vitterligt, at paa den Tid (1806 — 1808) brød Folket sig kun saare lidt om hans Sang, mindre om hans Blik i Norden og allermindst om mine Afhandlinger og min Mythologie, som af alle, paa faa Enkelte nær, ansaaes for et sværmerisk Grillenfængerie. Først da Oeh. havde holdt op at synge og jeg at tale om Norden, blev det Mode at ophøie hans 11Sang, ja paa nogle Stæder endog, at rose min Tale. Disse Ting ere saa vitterlige for hver den, der med vaagne Øine har seet Tidens Gang, at Man knap troer sine egne Øine, naar Man seer det Modsatte paastaaet af en Mand, hvis Skrift viser, at Vankundighed og Søvnighed ei ere hans Feil. Uimodsigelig vist er det da, at jeg ei kunde lære min Tale om Norden af Oeh., skiøndt jeg aldrig vil nægte, hvad jeg ærlig har bekiendt, at hans Harpes Toner gjorde dybt Indtryk paa mig, og at Vaulundurs Sagn begeistrede mig, endnu klarere, at jeg ved min Tale om Norden og Roes over Oeh. ingenlunde, kunde vente Ære eller Bifald, Haan derfor det fik jeg derimod. Dog Rec. paastaaer, at jeg saae dybt ned paa Oeh., og at min Roes kun var et Middel til at ophøie mig selv, som hans Overmand. Naar det for saadanne Tings Skyld var Umagen værd, at bruge haarde Ord, da veed jeg nok, hvad jeg med Ret kunde sige, men jeg vil kun bede de Læsere, der fristes til at tro Rec., at efterlæse hvad jeg herom har skrevet*Om Sangene i Edda. Om Asalæren. (M. Mai 1807.) Om Videnskabelighed (Marts 1807.) Om Oehs. Baldur (Decbr. 1807) samt nogle Stæder i min Mythologie. og Man skal da finde, at jeg, istedenfor at see ned paa ham, saae op til ham, og beklagede i det Høieste, at Digteren *naar han behandlede et nordisk Stof*, ei vilde 12holde sig til Norden, ligesom jeg beklagede, at Shakespears Hamlet hos nordiske Læsere vakde Forventninger ved sit Navn, som den, trods sin Fortræffelighed, skuffede. At jeg ved min Roes paa den Tid ei kunde vente Ære, har jeg viist, men jeg maa endnu bemærke, at den Rec. der lader saa bange for at sige et haardt Ord mere end der er hans Pligt, skulde vogte sig for at tillægge mig en Bevæggrund, Kiærlighed ikke engang tillod at formode, end sige at paastaae som afgjort. Hvad der allerklarest viser Paastandens Ugrund, er vel det, at jeg rosde Oeh. meest, da Faa yndede ham, og at jeg derimod der han blev forrost, lastede netop det hos ham, der skaffede ham mest Yndest. Vilde Man da endelig have min Adfærd i denne Sag til at være nederdrægtig, var det dog klogere at sige, jeg rosde ham paa Trods og lastede ham siden af Misundelse, dog, dermed vilde det ikke passe, at jeg endnu siger: Gud har sat ham til min Overmand, og roser den samme Deel af hans Bane som før, det passede ei heller til det Paafund, at jeg var Partihøvding i Folket. Hvad nu min Mythologie i sig selv og Maaden, hvorpaa jeg i den omtalder andre Mænd, angaaer, da vil jeg ikke spille Ord paa at forsvare en Bog, hvis Indhold jeg nu hverken kunde eller vilde gientage; Taage var der visselig for mit Øie, lidt af den Taage, hvis ætheriske Væsen Rec. hos Naturfilosoferne priser, hvilket og sees deraf, at disses Tilhængere paa somme Stæder 13har begyndt at ophøie Bogen. Kun det maa jeg end bemærke, at jeg ikke saae ned paa nogen Mand, fordi han havde fundet *et andet System* i Norden end jeg, men at jeg kun lastede, vist nok stundom for haardt, de Mænd der *Intet* vilde finde i den uden Kiærlingsnak, og dem der brugte de mythologiske Ord blot til Stads. Ingen skal sige, at jeg haanede Suhm eller Sandvig eller Nogen, der alvorlig havde syslet med disse Ting, skiøndt jeg sagde, hvad der jo er vitterligt, at de ei havde fundet Rede i Mytherne.

Rec. bemærker rettelig, at dette kun er Lidet mod det, hvortil han nu vender Talen, nemlig Religjonens hellige Sag. Herom paastaaer han, at min vilde, indsigtsløse Begeistring misbrugde den Alvor og Stræben og Længsel efter Gud som vilde ledet Menneskene til højere Lys og Harmonie, misbrugde dem til at anrette nye Forvirringer. I Begyndelsen af 1807 talde jeg førstegang offentlig Religjonens og Christendommens Sag, hvor var da den Alvor, den Stræben, den Længsel efter Gud, som jeg misbrugte? Kundgjorde virkelig den liturgiske Feide, som just dengang førdes, disse Ting? og var Forvirringen ved Kiøge kanskee min Skyld? vist hørde Man christelige Røster, som fra en Hornsyld og Mynster, ligesom før fra den giæve Bechman, men er det dem jeg har forvirret? var disse Røster Udtryk for Folkets eller Præsternes, eller Videnskabsmændenes Ønsker, vare de Gienlyd af Schellings og Consorters Skrig, som 14dog vel er det der loves. Enhver burde vide, at disse Spørgsmaale maa besvares med Nei, at disse Mænd opstode i Modsætning af den almindelige Stemning, at deres Taler hardtad vare som Røste i Ørken, at de i al Fald baade vare og ere *mindre* uenige med mig end med de naturfilosofiske Theologer. Og end 1810, da jeg egenlig for Alvor begyndte at tale Christendommens Sag, fremstod jeg da som Partihøvding, hvor var det Partie, som forsvarede mig, hvor yttrede den religjose Stemning sig i Modsætning til den vantro, blot moraliserende? Visselig ikke i Læseverdenen, og som Man endnu kan see fra Kullen til Kulsbjerg, fra Skagen til Eider ei heller blandt Folket, uden Man dertil vil regne det Haugiske Sværmerie, som jeg dog vel hverken har brugt eller misbrugt? Dog denne Tvist er det ikke værd at fortsætte længere end til at vise, at jeg ingen *aabenbar* religjøs Stemning fandt for mig, men vel det modsatte, at derimod Længsel efter Gud slumrede og for det meste end slumrer hos Mange, det troer jeg, og havde det ei saa været, maatte min Tale alt være ude; Hovedsagen er, *hvad jeg forkynder*, thi da jeg ei forkynder det som noget Nyt, men netop som noget Gammelt, kommer det slet ikke derpaa an, hvormange der var gudelig stemte, Tingene er kun, om jeg forkynder Sandhed, reen Christendom. Det vover Rec. at nægte og siger: "han paastaaer at tale Christendommens Sag, og at forklare den i samme 15Aand, som *Luther*, dens herlige Talsmand, men seer Man nærmere til, saa er det kun Lutherdommen, saaledes, som den en Tid lang saae ud i nogle indskrænkede Hoveder, han prædiker."

Stoler Rec. virkelig paa, at Faa nuomtide læse Luthers Skrifter? Sandt er det, de læses af faa, men tænkte Rec. da at jeg ei heller kiendte dem eller at jeg vilde tie, eller veed han ikke selv hvad Luther lærde? Intet af alt Dette sømmer sig for saa klog en Mand, og dog maa vel noget Saadant være Tilfældet, og Recs. Regning havde maaskee slaet ind i visse Maader, dersom ei, til al Uheld for den, *Luthers Catechismus* var en Bog, som alle de der veie hans Tale enten kiende eller dog lettelig kan adspørge, og dersom *den Augsburgiske Confession* ei var saa kort og nær, at Enhver, som ønsker at kiende Forskiellen mellem Luthers og min Lære, vist vil paa min Formaning læse den. Kiender Rec. ikke disse Smaaskrifter eller tør han sige, at deres Indhold ei var Luthers *Mening*, ei den Troesbekiendelse i hvilken han stedse skrev, levede og døde, eller kan han bevise, at min Lærdom i nogen Troesartikel afviger fra disse Luthers Hovedskrifter, disse vor Kirkes *symboliske Bøger*? Tør og kan han ikke dette, hvorledes hænger det da sammen, at Luther var en saadan herlig Mand og Lærer, men jeg en Folkeforvirrer, skjøndt jeg fører samme Lærdom som han! Hvad skal Man tænke 16om den Mand som enten taler om Luther og hans Lærdom uden at kiende et af Luthers Ord, eller som vil forkiættre og beskiæmme mig, der fører netop den Lærdom han roser hos Andre, som advarer Folk mod den Lærdom, han selv kalder Sandhed? Jeg maa sige om Luther, hvad Frelseren sagde til Pharisæerne om Moses: (Joha. 5.) troede I ham, da troede I vel ogsaa mig, ja jeg maa gientage Hans haarde Ord (Math. 23.) Vee eder, I Skriftkloge og Pharisæer! I Øienskalke! at I bygge Propheternes Grave, og pryde de Retfærdiges Gravstæder og sige: havde vi været i vore Fædres Tid, da havde vi ikke været deelagtige med dem i Propheternes Blod, saa bære I da Vidnesbyrd over eder selv, at I ere deres Børn, som have ihjelslaget Propheterne. Det er et gammelt, men og forslidt Kneb, at rose de hensovne Lærere og forkiættre deres troeste Efterfølgere, det var ikke alene Skik hos Jøder men og iblandt Christne, mod Augustin raabde Man paa de ældre Kirkefædre, mod Luther paa Augustin, mod os raaber Man paa Luther, og dømmer saaledes sig selv. Grunden er klar, thi de Gamles Straffetaler saare ei disse Folk, forglemte hindre de ei deres Anslag, ja deres Ord kan Man vende og dreie, uden at de Hensovne sige imod, dog Knebet har aldrig hjulpet og vil det allermindst nu, da det er saa let, at høre de Dødes Taler, og da jeg, saalidt som nogen ret Christen sværger paa Luthers *Ord*, skjøndt jeg bekiender mig til hans Tro, 17kun paa *Bibels Ord* sværger og stoler jeg, og de skal afgjøre om jeg lærer ægte Christendom eller ikke. Underlig maa det ved første Øiekast synes, at Rec. ikke anfører en eneste af mine Vildfarelser, thi det er jo dog i det mindste en smule bagvendt at forkiættre en Mand og opbyde en heel Skare til at bestride hans Vildfarelser, uden at nævne dem, det havde været saameget mere nødvendigt, som han siger, at jeg listig nok har blandet lidt Sandhed ind i Vildfarelserne, maa han da ikke være bange for, at hans Tjenere kunde luge Hveden op tilligemed, ja kanskee istedenfor Klinten, det maatte han dog vist, dersom han var den uendelig sandhedskiærlige Mand, han vil skride for, men naar han nu, som Man snart skulde formode, er intet mindre end dette, da er det nemt at forstaae, hvi han kun i ubestemte Udtryk taler om min Christendom, som indskrænkede Hoveders Frugt, som Noget der strider mod Fornuft, Oplysning og Videnskab, (hvor blev Bibelen af?) thi det er en egen Sag at indlade sig i det Enkelte, naar Man lyver, derved fanges Man saa let. Rec. kan tilintetgjøre denne vist nok ikke hæderlige Formodning, naar han med rene Ord opgiver mine Grundvildfarelser, og beviser *af Skriften* at det er Vildfarelser, thi om de stemme eller stride med hans Begreber om Fornuft, Oplysning og Videnskab, vil jo ikke sige Noget, al18denstund Bibelen, som han selv indrømmer er Prøvestenen.

Istedenfor at indlade sig paa Saadant, lader Rec. som om der intet Spørgsmaal kan være om Dommens *Sandhed*, men kun om Dommerens Miskundhed og bereder sig derved Overgangen til en Tale, der slet ikke kommer Sagen ved, men er kun løselig knyttet til den ved Recs. omtalte Miskundhed. Hans Undskyldning for Strængheden er aldeles unødvendig, til Guds Barmhertighed trænger jeg høilig, men ei til Hans Uvenners, og Rec. har meget Ret i, at hvor der handles om Een der forvirrer Folket, som en falsk Prophet og en glubende Ulv, ere Complimenter meget ilde anbragde, om de ogsaa kun, som her, siges Rec. og et andet Stæd hans Formand paa Dommersædet. Han kunde gjerne spare sig den Umage, at gientage mine alt flere Gange gientagne, men her som hist *uafbeviste* strænge Domme* At vore *chroniske* Blade i hinandens Mund kalde mig paa deres Kragemaal en Herostrat, beviser kun at de mene, de Ephesers Diana er stor., thi jeg har aldrig klaget over *strænge* Domme, og Læserne ere dog vel kiende af det intet bevisende Skraal, ja maa finde det allerbesynderligst af en Mand, som tilstaaer at Man skal være stræng mod dem der forvirrede Folket, at Volf og Schelling med Consorter gjorde det efter Evne, har jeg paastaaet, og *sagt hvorledes*, lad det bevises at jeg lyver! Det er saa langt fra 19at Rec. prøver derpaa, at han meget meer i *en Anmærkning* tilstaaer at "Naturfilosofien hos *Nogle* har taget en rædsom Vending, at selv Schelling alt for ofte glemde, hvad han skyldte Sandhedens høie Værdighed, og alt for letsindig udkastede blandt Folket sine ei noksom veiede end mindre uddannede Meninger" altsaa var og er, *efter Recs. egne Ord* en *Folkeforvirrer*. * At Schelling forresten især skulde have syndet ved aabenbar at udsige, hvad andre ruge over og vil *indsmugle* i Folket, indseer jeg ikke, thi naar Man har med Djævelen at gjøre, er det altid bedre at han kommer i sin egen end i en mere ukiendelig Skikkelse. Rec. klager da kun i *Anmærkningen* over at jeg ikke har gjort nogen Forskiel, men selv heri vil i det Høieste kun de tro ham, som ei med Eftertanke have læst Krøniken og dens Gienmæle,* Dette Gienmæle som dog oplyser Adskilligt om mine Domme i Almindelighed og dem over Griffenfeld og Schelling i Særdeleshed, ignorerer Rec. og gientager Molbechs Klage, at jeg bespotter Gr. ved at sige, at jeg vel skal bare mig for at dømme den *Tugtede*, som om Man ei kunde tilstaa at *Guds Tugtelse* var *retfærdig*, uden derfor at sige den var *forgiæves*. thi de have seet, at jeg gjør den eneste her giørlige Skilsmisse, mellem dem, der blændede af Løgtæmændene ei see Afgrunden, og disse der lokke de Uerfarne til Afgrunden med de vilde Glimt, der skal være Straaler af et ætherisk Væsen. Jeg kan her ikke indlade mig videre i Noget, der 20hører blot til min Krønikes Forsvar og ei hører hid, thi det er dog vel ikke ved disse

Domme jeg har forvirret Folket, der ikke kiendte disse Mænd, og hvis ubetænksomme Taler Rec. ei vil, at Folket skal høre.

Gjorde Rec. et underligt Spring forbi Sandhedsgrundene for hans Dom til Retfærdiggjørelse af dens Strængthed, under den aldeles *ubeviste* Forudsætning, at den var sand, da gjør han endnu et underligere fra denne Retfærdiggjørelse til en mild Formodning om min Character *som Menneske*, og en sort Skildring af mine *skammelige Laster* og mit listige Hyklerie. Kan en retsindig og sandhedskærlig Mand gaae saaledes frem, da maae jeg bekiende at min Begeistring for Sandhed er indsigtsløs, men dermed vil jeg ingenlunde nægte Konsten, der kun falder vel meget i Øinene. Naar det nemlig var Recs. Opgave at beskiæmme mig i Folkets Øine og lukke dets Øren for min Tale, og han dog havde sine Aarsager til ei at nævne de falske Lærdomme, hvormed han siger jeg forvirrer Folket, da var det ganske konstigt at henlede Opmærksomheden paa min Tænkemaade, skildre den som ond og falsk og da udraabe: seer I nu, hvilken Mand I følge! kan han være Sandhedens Tjener? Det Par Ord om, at jeg maaskee desuagtet kunde være et skikkeligt Menneske, naar jeg tav stille, ere da ei heller saa upassende som de ellers synes, thi det er lidt Sand til de barmhjertige Læseres 21Øine, og til de Mænds, som kiende mig personlig, og hvis Vidnesbyrd han heller vilde afkræfte end trodse, thi naar kun Ingen hørde efter mine Ord, da maatte jeg gierne gælde for et Dydsmønster, ligesom Caracalla gierne undte Geta guddommelig Ære, naar han kun var død og Morderen kunde herske alene.

Dog, spildt er al den Konst, thi Rec. kan tro, der er en levende Gud som ei lader Sit Ords Tunger binde med saadanne Reeb, ei sine Børns Øine forblindes ved saadanne Dunster. Jeg holder hardt ved Hovedsagen: Rec. har sagt at jeg med min Lærdom forvirrer Folket og er en falsk Prophet, det skal han bevise eller selv være, hvad han beskylder mig for, her hjælper ingen Konstgreb, ingen Vendinger og Krumspring, hvor konstige og kløgtige de saa ere, om saa Rec. kunde bevise jeg var den arrigste Djævel, det hjalp dog intet, naar kun min Lærdom er Sandhed, da skal Folket dog høre den, og lade den fordømme mig selv. Fra denne Hovedsag har Rec. sneget sig, saagodt han kunde, men da jeg idelig beraaber mig paa Bibelen, gik det dog ikke an, aldeles at fortie den, som i Forbigaaende, naar han taler vidt og bredt om min Mangel paa Kiærlighed, giver han da tilkiende, at jeg forstaaer Bibelen *paa min Viis*, og at det altsaa er mig selv der fælder de Domme, jeg tillægger Bibelen.*Saa lyde hans Ord i Anledning af mit Ord, at jeg kun dømmer Guds Fjender haardt: "hvo har erklæret dem derfor, som han kalder saa? Bibelen? Saa mener han, men Man tør vel dristigen svare derpaa, at det er *ham* der kalder Guds Fjender dem, som forstaae Bibelen anderledes end han. Det er altsaa ikke Guds Fjender han fordømmer, men Medmennesker, Medchristne *han* fordømmer, ved at kalde dem Guds Fjender."

22Det lader sig dog engang høre, og det er vist, lægger jeg selv en Mening i Bibelen, og dømmer efter den Lærdomme og Mænd, da er jeg en Folkeforvirrer, som alle den forrige Tids Kiættere, som saamange Theologer i den sidste Tid, og Rec. har den fuldkomneste Ret til at prædike et aandeligt Korstog imod mig. Men Beviset? ja det fattes her som overalt, Man maa tro Rec. paa Ordet, eller sine egne Øine og det Beviis jeg nu vil føre. Det er vitterligt, at Luthers Grundsætning for hvilken han stred til Døden og hvormed han overvandt alle sine Modstandere, var den, at *Bibelen skulde forstaaes ordret*, i den Mening, en ærlig Mand maatte have, naar han sagde de Ord til sin ulærde Næste, efter denne Grundsætning oversattes Bibelen og gaves *Menigmand* i Haand, til en Rettesnor for deres Tro og en Prøvesteen for Præsternes Lærdom, efter denne Skriftens ordrette Mening forfattedes den Augsburgiske Confessjon og Luthers Catechismus, efter den er der prædiket i vore Kirker over halvtrediehundrede Aar, efter 23den er jeg underviist, efter den har jeg ved min Indvielse til Præsteembedet svoret at lære, for den har jeg svoret at stride til Døden. Har jeg nu brudt min Eed, saa har jeg forbrudt mit Embede, men har jeg holdt den, har jeg naar jeg beraabde mig paa Bibelen altid taget den i sin ordrette Mening, ja næsten altid ordret brugt vor kirkelige Oversættelse, hvormed forvirrer jeg da Folket? Enten skal nu Rec. bevise, at dette er Løgn, og det kan han ikke, eller og han skal tilstaae, at jeg ikke anderledes forvirrer Folket end den herlige Luther, og den danske Bibel, og alle Danmarks Konger fra Christian den Tredie og Sjællands Bisper fra Palladius til Balle og den danske Geistlighed giennem Aarhundreder, og alle de Præstemænd som endnu lære efter den Eed de have svoret. Her er ingen Udvei, intet Smuthul, han skal staae til Regnskab, eller staa som en Løgner, thi han har sagt at jeg forvirrede Folket, at jeg er en falsk Prophet, at jeg fortolkede Bibelen efter mine egne Griller, han har derved erklæret mig for en Meeneder, for aldeles uværdig til det hellige Embed jeg beklæder. Om han tigange kunde bevise at Bibelen skulde forstaaes anderledes, det hjalp dog slet intet, thi dermed var kun beviist, at den Augsburgiske Confessjon og Luthers Catechismus og den danske Bibel og Statens Love forvirre Folket giennem mig som giennem alle ordholdne Præster. Dog selv det Beviis skal Rec. blive skyldig til sin Dødsdag, thi 24uden at tale om Andet gad jeg nok vidst om Gud gav os Sit Ord, for at forvirre Folket, eller for at de skulde lægge det tilside og stole paa deres egen Fornuft, eller paa et andet skrøbeligt Menneskes, men en af Delene maatte jo skee, naar Bibelen ei skulde tages i sin ordrette Mening eller hvem skulde være berettiget til at lægge sin deri, hvilken af alle de Meninger Man har optænkt skulde et Guds Barn følge, og *kunne stole paa som Guds Ord*.

Dette er, som sagt, Hovedsagen her, men ligegyldigt kan det visselig ei være mig, at stemples som en ugudeligt Hykler, thi vel bleve Bibelens Ord ligesande i min Mund, om jeg ogsaa foragtede dem, men forargeligt var det dog overmaade og kunde forlede Folket til at tvivle om Sandheden. Først maa jeg da bemærke, at den Skilsmisse Rec. er saa god at gjøre mellem mig, som Skribent og som Menneske, vil jeg

ikke nyde godt af, ønsker han at der skal gøres en saadan med ham, da er det ilde, thi den der træder op som sine Brødres Lærer, maa dog vel vide, at hans Tale og Skrift er en Gierning, der ligesaafuldt maa tilregnes ham, som hver anden og er saa meget vigtigere, som Kredsen er større; en Christen veed og, at af hans Ord skal han dømmes og gjøre Regnskab, paa den yderste Dag, for hvert unyttigt Ord han haver talet, ja han kiender for vel Herrens Trudslar mod falske Prophetar og Lærere, til at kunde indbilde sig, at han kan være Syndens og Løgnens Tjener i sin Tale og dog holdes uskyldig. Nei, nei, Herren har sagt: af Hjertets Overflødigbed taler Munden, stolende paa det Ords Sandhed har jeg dømt de hedenfarne Bogskrivere, saaledes vil jeg dømmes, og stempler min Skrift mig da som et ukjærligt, hykkelsk, løgnagtigt og hovmodigt Menneske, da er jeg det ligesom visselig Rec. er det, dersom hans Beskyldninger ere falske. Imellem os gjælde ingen Complimenter, vi staa mod hinanden som aabenbare Fiender, og Han eller jeg.

At nu de haardeste Taler kan udstrømme fra det kjærligste Hjerter, det er vist, dersom Propheterne talde Guds Ord, dersom Jesus var Guds Søn, thi at de saavel som Apostlene straffede Guds og Sandhedens Fiender i de allerstærkeste, mest fordømmende Ord, det er upaatvivleligt, og dersom Bibelen da har Ret, maa Rec. have stor Uret i den Paastand, at naar kun Sandheden fremstilles i sin Klarhed, kan Beskyldningerne mod de Vildfarende for det meste ganske bortfalde, hvis han ellers forstaaer ved Vildfarende Sandhedens *Modstandere*. Dog det gjør han vel ikke, thi ellers maatte hans Recensjon vidne om et saare ukjærligt Hjerter, da Beskyldninger ere visselig ei sparede mod mig, Tingen er da kun, hvem jeg har talt haardt om, Guds og Sandhedens eller mine egne Modstandere. Hvorledes jeg har svaret og dømt dem, der siden 1810 ere optraadte imod mig og have gjort mig megen Uret, det veed Man, 26og det er dog nok umuligt, at den Mand, der er skaansom mod dem som haane og opirre ham, skulde af Ukjærlighed fælde haarde Domme over de længst Hensovne eller Andre, som aldrig fornærmede hans Personlighed. Kan Dette, ja kan al min Skrift ei vidne for de Retsindiges Hjerter, at der er Kjærlighed i mit, at jeg er ligesaa bange for at laste Guds Venner, som for at rose Hans Fjender, nu, saa fradømme Man mig Kjærlighed, men tonede hint Vidnesbyrd i Guds frygtiges Hjerter, fælde disse nogensinde i dyb og andægtig Rørelse, at min Sang og Tale var udstrømmet af et rørt Hjerter, var oplivet af Kjærlighed til Gud og Brødrene, nu saa vogte de sig vel, ikke at dømme efter Skinnet, ei at mene, naar en Dom tykkes dem for haard, at Ukjærlighed fældte den, men betænke, at paa en Tid, da det gjælder om, enten Christendom skal vende tilbage i sin Reenbed, eller forsvinde fra os, maa der dømmes haardere om mangen Haltende som gjaldt for en Ledsager, end det ellers gjordes Behov, betænke, at jeg dog stundom kan have seet rettere end de, og endelig betænke om de selv, uagtet de vaage og bede, ere undtagne fra Menneskets Lod at feile. Man komme dog ihu, hvor skarpe Ord de gamle Fædre have talet om dem som fore vild fra Christus og forvildede deres Brødre, Man komme dog ihu, at Ingen talde skarpere end Morten Luther, at det ei blot var Paver og Scholastiker og Christendommens aabenbare Modstandere han 27lastede saa strængt, men alle de Kirkefædre som ikke holdt haardt ved Bibelens Ord, Erasmus og Zwingel og Oecolampad! Man spørge sig selv, om Man derfor tør fradømme de tro Guds Tjenere der opoffrede alt Jordisk for Guds Sag og deres Brødres Vel i Tid og Evighed, fradømme dem Kjærlighed, ja Man spørge sig selv om de, uden Strængbed, kunde udrettet deres beskikkede Gierning, kaldt deres Brødre tilbage, fra Vildfarelse og Tro paa Menneskebed, til Bibelen, til ægte, eenfoldig Christendom. Gjør Man Dette, og det bør hver Christen gjøre, da skal Man vist ei staae Fare for at blændes og forvirres ved det Skrig om min Ukjærlighed, som jeg tør sige baade min Tale og mit øvrige Levnet modsiger. Jeg kan have dømt Enkelte for strængt, skjøndt jeg sandelig ei veed det, skjøndt jeg veed og kan vidne, at jeg dømt adskillige Mænd læmpeligere end jeg nu turde, fordi jeg ei var vis i min Sag, men Ingen vil sørge mere derover end jeg, om det befindes saa, Ingen skal ivrigere tale de Fornærmedes Sag imod mig end jeg selv. Herre Gud! det er dog alt hvad et skrøbeligt Menneske kan gjøre i dette Stykke, og jeg erkiender mig jo for et skrøbeligt Menneske, men skulde denne Bevidstbed afholde os fra at tale, da maatte Løgner vinde. *I mit Gienmæle har jeg sagt mere herom og ved at forsvare nogle af de mest anfægtede Domme, viist den Retsindige, at jeg ei dømt letsindig. Havde mit større Forsvar kunnet udkomme skulde det end være klarere, men Gud vil lade Sandbed aabenbares i Sin Tid og Hans Venner vil ikke dømme Noget for tidlig, men bide, til Herren kommer med Lyset. Den eneste Mand 28om hvilken Rec. søger at udvikle, min Dom maa være falsk og uretfærdig, er den naturfilosofiske Digter Hardenberg, bekiendt under Navnet: Novalis. Jeg vilde ønske han havde Ret, thi ligesom jeg har sagt, at herlige Toner klang fra denne Digtters Harpe før Strængene brast, saaledes bekiender jeg villig, at Man i hans Sang bevæges ved enkelte dybe og christelige Toner, men naar Man seer nærmere til, da er det aabenbart, at Christendommen stod for ham som en Samling af favre Myther, mod hvilke han kun i Øieblikke bøiede sig med en sværmende Tro, og ellers spillede med, indtil Aandens Syner aldeles forvirredes for ham, som Man seer af hans Aphorismer, hvor der imellem enkelte herlige Glimt er, som Man veed, meget der bærer Forrykthedens Stempel. Hans tilligemed Tiecks og Verners Arbeider have havt saa stor Indflydelse paa de bedst Begavede, især i Tydskland, dog og tildels hos os, og de tjene saa saare til at oplyse Naturfilosofiens Beskaffenbed og den Slags Religjøsitet, den anbefaler og elsker, at de i en Skildring af Tiden ligesaalidt kunde forbigaaes uden Dadel, som uden Omtale.

29Dog, sæt at jeg havde dømt feil her og mange flere Gange, da er det jo vist, deels at de største og ædleste Historieskrivere have gjort det Samme, uden derfor at sigtes saaledes, deels at jeg derved ingenlunde kan have forvirret Folket, især, da jo Ingen kan sige Andet, end at jeg tit nok har erklæret al Tro, al Viden uden Kjærlighed for Forfængelighed, altsaa fordømt mig selv, hvis jeg ei har den.

Dog, det er at forrykke Synspunkten, naar Man betragter Recensjonen som et Beviis for dens Paastand,

at jeg forvirrer Folket, den maa ene betragtes som et Konstværk af Løgn og Bagvaskelse, ikkun da finder Man den Heelhed og den fuldendte Form, hvorefter Rec. stræbte. Derfor er det langt fra at han, som efter en Episode om mine ukjærlige Domme, vender tilbage til at tale om min Lærdoms Vildfarelse, at han meget mere med det Udraab: Du Øienskalk! drag først Bjelken ud, som er i dit eget Øie, baner sig Vei til at fremstille mig som en af de ærgjerrigste og nederdrægtigste Hyklere Verden har seet. Vist nok siger han, at den megen Glæde ved at tale ilde om Andre hos Mange ei reiser sig af en umiddelbar Skadefrohed eller Ondskab, men af en Lyst til indirecte at rose sig selv, hvilket er saameget mere tillokkende, som Man for det meste kan gjøre det under Ydmyghedens Maske, ja saaledes at Man ikke alene skuffer andre, men sig selv med; men hvad er dog dette for en Tale? At haane og nedtræde 30Folk i Støvet skulde være mindre ondt, naar Man gjør det for at ophøie sig paa deres Skuldre, gjør det under Ydmygheds Maske! Nu, kan Recs. Samvittighed tage til Takke med en saadan Undskyldning, da forundrer hans Recensjon mig ikke længere, thi den har han skildret i disse Træk, men min Samvittighed siger mig, at er den Beskyldning sand, har jeg under Ydmygheds Maske haanet og lastet Andre for at rose og ophøie mig selv, da er jeg et Afskum, Guds og Sandhedens vitterlige Fjende, ja Rec. siger jo strax ovenfor, at den christne Kiærlighed, der viser sig i con amore at fremdrage Næstens Feil ei blot som en Last, der tager Dydens Skin er om muligt skammeligere end Ukjærligheden selv, men at den tillige fordærver det Menneske der udøver den. Hine Recs Ord ere da enten et af hans Slør til de barmhjertige Læsere og mine Kyndinge, eller et Vink til den høie Lære, at der i Grunden intet virkelig Ondt er til. Dog Man høre fremdeles den smukke Skildring af det djævelske Hyklerie han tillægger mig! Man kan, siger han, spare sig for den Uleilighed at rose sit eget Genie, naar Man kun flittig nedriver de andres, ja Man kan mod alle Tænkere og store Aander beraabe sig paa sin Eenfoldighed, da Folk dog vel strax seer, at derunder endnu stikker en høiere Egenskab, der maa være desto skønnere, saasom den skjuler sin Glands i Beskedenhedens Slør. Naar Man kun lader sig mærke med, at Man haver en 31aandelig Gave, mod hvilken de andre kunne betragtes med ydmyg, fornem Haan, saa kan Man ligesaa roligt give den det uanseeligste Navn, som Paven kaldte sig servus servorum i samme Tidsalder, da han traadte paa Keisernes Nakke. Føler Man endnu Trang til at rose sig tydeligere, saa vælg Man en Mand, hvis herlige Aand staaer i helligt Minde hos hele Folket, hos de Indsigtsfulde, fordi de kiende ham, hos de andre, fordi det er blevet dem sagt, at han var fortræffelig. Man tale dristigt, som om denne Mands egenlige Tænkemaade var kommen i Foragt, fordi Man nu troede sig ophøiet derover, og dertil føie Man, at Man føler sig hans *Frænde i Tro og Tungemaal*, kort, Man tale om ham og sig, som Grundtvig om *Tyge Rothe* i Fortalen til sin Verdenskrønike.

Jeg har ordret afskrevet denne hele Tale, for at give de Læsere, der ei kiende Recensjonen, en levende Forestilling af Recs. dybe Indsigt i Urettens Hemmelighed og sjeldne Evne til at aabenbare den, men forsaavidt den skal findes i mit Hjerte, maa jeg gjøre Indsigelser, som Læsere med Sandhedskiærlighed neppe vil foragte. Rec. siger at jeg flittig har nedrevet Andres Genie, men min Krønike viser at jeg har ophøiet hvert Genie, og Rec. har netop før bemærket, at jeg ogsaa rosde af fuld Mund, rigtig nok ogsaa for at ophøie mig selv, men paa en anden Maade, som deres Overmænd jeg rosde og dog 32oversaae. Det er da uheldigt, at det første Træk der dog er Grundvolden for den hele Bygning, skulde være saa aabenbar falsk, at Ingen som læsde min Krønike, noget Øieblik kan fristes til at tro jeg har nedsat Andres Genie. Dog jeg har dog kundgjort Ringeagt for mange Mænd, hvem Gud forlenede store Gaver, og som Rec. videre siger, gjort dem mistænkte for at have forsmået den største af alle Gaver? Ja, det har jeg gjort, Sligt har ieg sagt, for at indbefatte alt i faa Ord, om Mænd som Voltaire, Holberg, Vieland og Goethe. Det er sandt, at ligesom Paven traadte paa Keisernes Nakke og kaldte sig servus servorum, saaledes have mange Sværmere under Tidens Løb haanet og spottet ei alene høitbegavede og lærde Mænd, men ogsaa Lærdom og store Sindets Gaver, haanet endog stundom, som Carlstad, hvad de selv havde, for at hovmode sig over alle af en aandelig Gave de i deres Enfoldighed besad. Disse Ting ere aabenbare, og derfor kan Recs. Tale forvirre de Ukyndige, men det er ogsaa sandt, at jeg langt fra at blande mig med disse Sværmere har dømt dem ligesaa haardt og stundom langt haardere end nogen Anden, det er vist, at jeg har givet Lærdom og hver Sindets Gave sin Hæder og kun lastet Eiermændene, naar de i Hovmod og Vantro misbrugde disse Ting. Det er endelig vist, at jeg ei har talt om den aandelige Gave disse Mænd forsmåede, saaledes som alle Sværmere fra Cerinth til Hauge, som om en umiddelbar 33Guds Oplysning, der kunde opløfte Eiermanden over sine Brødre, men at jeg, som Luther og alle ædru Lærere i Kirken, kun har talt om den enfoldige Tro paa Guds skrevne Ord, som netop gjør alle lige for Gud fra den største Vise til den vankundigste Betler, om denne Tro som giver sig tilkiende i dyb Ærbødighed for Guds Ord og en retskaffen Vandel. At jeg ikke kunde fralægge mig selv denne Gave fordi den forsmåedes af mange store Aander, fordi den er mere værd end alt Andet, det er jo dog aabenbart, men det er ligesaa aabenbart, at denne Gave ei glimrer i Verdens Øine, det er vist, at Man istedenfor at ophøie denne min enfoldige Tro, har spottet mig for den, og det er da aldeles umuligt, at jeg ved at tillægge mig den kunde tænke paa, at vinde Ære og Roes; selv Mænd, som havde Tro paa Christus, foragedes over min gammeldags Maade, at tro Bibelen lige paa Ordet og hverken tillade min egen eller Andres Fornuft eller indvortes Oplysning, at udrage en Mening, der ei tydelig laae i Ordene. Dette Træk, som netop har hindret mange religjose Mennesker, selv dem jeg helst vilde enes med, fra at bifalde min Tale, som netop mere end noget Andet har hindret dens Indgang, det forventes her til en Snedighed, hvormed jeg har hyklet, blændet, og vundet mig Roes og Partie. Hvad vil da Rec. sige om den hellige Povel, naar han udbryder (1 Cor. 1.) Hvor er en viis, hvor er 34en Skriftklog, *hvor er denne Verdens Randsager?* haver ikke Gud gjort denne Verdens Viisdom til Daarlighed? thi efterdi Verden formedelst Viisdom ikke kiendte Gud i Guds Viisdom, da behagede det Gud, formedelst den daarlige Prædiken, at gjøre dem salige,

som tro, thi baade Jøderne elske Tegn og Grækerne elske Viisdom, men vi prædike den *korsfæstede Christum*, som er Jøderne en Forargelse og Grækerne en Daarlighed. I see, Brødre! i eders Kald ikke mange Vise efter Kiødet, men de daarlige Ting for Verden haver Gud udvalgt, at Han vilde beskiæmme de Vise, paa det intet Kiød skal rose sig for Ham; men af Ham ere I i Christo Jesu, hvilken er bleven os af Gud Viisdom og Retfærdighed og Helliggjørelse og Forløsning, at ligesom skrevet er, hvo sig roser, bør rose sig i Herren! Mon Apostelen og her under Ydmygheds Maske vilde hovmodig ophøie sig over de store Aander, som han gjør mistænkte for at have forsmaaet den største Gave, eller har jeg i den christne Menighed kundgjort Ringeagt for nogen Mand, hvis Adfærd ikke viste, at han forsmaaede eller bespottede det *Korsens Ord*, som er Verden en Forargelse og Daarlighed.

Men har jeg dog ikke rost mig selv ved at rose Tyge Rothe, og kalde mig hans Frænde i Tro og Tungemaal? At det ikke var min Hensigt det veed jeg, om det seer saaledes ud maa sandhedskiærlige Mænd bedømme, men at min 35Adfærd i denne Sag er aldeles falsk fremstillet skal jeg bevise. At Rothes Navn, vel ei hos Folket, men dog hos Mange var og er i ærværdig Ihukommelse, det er vist, det har jeg sagt, og just derfor omtalte jeg ham i min Fortale, derfor mindede jeg om, at han havde samme Tro og Syn i Historien som jeg, men dette sagde jeg ei blot, det godtgjorde jeg med hans egne Ord, det sees klart af den Bog jeg nævnede. Ligesom Paulus fordem, for at skaffe Sandheden Indgang, mindede om, at han ei sagde Andet end hvad Mose og Propheterne havde forkyndt, saaledes vilde jeg, ved at vise paa Rothe, om muligt hindre Folk fra at antage min Tale om Guds Styrelses Mærker for et tomt Fantaspil, og jeg fortav ingenlunde denne Hensigt. At jeg nu er Rothes Frænde i Tro, er jo vist, naar vi begge ere Christne, at kalde sig det, er vist ikke at beile til vor Tids Roes, og det er ingen syndig Roes, naar Man er det, at Rothes Tænkemaade i Troessager var kommet i Foragt, ja end er i Foragt hos de fleste Boglærde, det er jo en afgjort Sandhed, thi han bekjendte Tro paa *Korsens Ord*, og altsaa foer Rec. her som sædvanlig med Løgn. Det Eneste jeg kunde ladet være, var at kalde mig Rothes Frænde i Tungemaal, men da Rothes Sprog slet ikke er det, Man sædvanlig roser hos ham, og da Man tilstaaer mig en Art af Veltalenhed, saa veed jeg ikke, hvad Roes jeg derved skulde 36tilsnige mig, jeg fandt Lighed mellem hans Sprog og mit, (husker jeg ret, da har min Krønikes Rec. netop fundet det samme) det glædede mig, fordi Manden er mig saare kiær, og jeg sagde det, har jeg deri feilet, da vil jeg ei undskylde mig, men det veed jeg, at ingen sandhedskiærlig Mand kan forvende og misbruge det, som Rec.; thi derved har jeg dog vel ikke teet mig enten som Folkeforvirrer eller hovmodig Hykler.

Dog, det kunde maaskee falde Rec. ind ved et af sine sædvanlige Konstspring, at komme til det han i en Anmærkning saa løselig har ladet sig mærke med, at jeg dog vel kunde have Lyst til at ansees for en af Gud indblæst Prophet, thi her var da en aandelig Gave, hvormed jeg kunde prale i min Enfoldighed, medens jeg rolig gav slip paa alle andre Fortrin. Rec. eller en Anden vil sikkert engang beskyldte mig for noget Saadant, og om jeg ogsaa, ved nu at omtale det, skulde give Anledning dertil, anseer jeg det dog for min Skyldighed reentud at sige mine Tanker herom. At Gud kan forlene sine Troende saavel Ahnelser som klarere Syn af uvordne Ting er upaatvivleligt, at en gudelig Digter, for menneskelige Øine, maa synes mest skikket til at ahne og skimte, er det ligesaa, men om jeg nogensinde har seet saadanne Glimt, maa Tiden vise, kun dette veed jeg, at hvad Man kan angive for saadant er enten Løgn, eller maa stemme overeens med det skrevne Ord, som er 37Aandernes eneste rette Prøvesteen, at den som vilde rose sig deraf forloredes Synet end vissere, end hver hovmodig Digter sin Begeistring, og at ieg endelig har været saalangt fra at opløfte mig over Nogen ved Saadant, at jeg meget mere anbefaler den høieste Forsigtighed i en Sag, hvor Grændselinien mellem Sandhed, Skuffelse og Bedragerie er saa nem at overskride, og har, næsten med Skamfuldhed udsjunget de Toner, jeg ei turde dæmpe, skjøndt de underlig klang om hvad jeg ei vidste. Viser Tiden, at de have skuffet mig, da skal jeg være den ivrigste til at dæmpe dem og deres Frænder, men før tør jeg ikke, tør ikke mere, end bede hver holde sig til det faste prophetiske Ord, som er for os alle i den Hellige Skrift, og lade min Sang staae ved sit Værd, naar den er andet end en aabenbar Gienlyd af Propheternes Sange. Dette er alt, hvad jeg kan gjøre, og hvad jeg selv gjør, men det er Nok til at vise, at jeg visselig ingen Lyst har til at forvirre Folket, og jeg har dog vel Ingen lastet, fordi han ikke var Skjald.

Efter nu saaledes at have fremstilt mig som en hovmodig, ærgjerrig og nederdrægtig Hykler, gjør Rec. atter et Spring, og Man skulde ei let giætte hvilket. Man skulde ikke tænke, at den Mand der lader som han angriber mig, kun fordi jeg forvirrer Folket i Religionens hellige Sag, skulde give sig Stunder til at undersøge mine Skrifters Form efter Konstens Regler. Alligevel er det saa, fordi han gjør sig en Samvittighed af at fortie Noget der efter hans 38Mening kunde nedsætte mig, og bøde paa Mangelen af Beviser for hans gruelige Paastand, at jeg forvirrer og forfører Folket. Ingen kan derimod forlange, at jeg skal spille Tid og Ord paa at forsvare mine Bøgers Form, som, i det mindste her, hvor Talen er om saa vigtige Ting, maa agtes ligegyldig. Kun et Par korte Bemærkninger vil jeg gjøre for at overhugge de Snore, hvormed Rec. har meent at knytte sin Daddel over Bøgenes Form til Fordømmelsen af deres Indhold. Han taler store Ord om, hvordan Sandheden skal elskes og udfindes, saa det ei er nok at sige *sin* Mening, men derved dømmer han kun sig selv, ikke mig, thi naar Bibelens Ord ere Sandhedens Prøvesteen, og jeg har brugt den, som jeg har, da behøver jeg vist ikke at sammenligne det, Bibelen erklærer for Sandhed med det som Andre udgive derfor, og er det Uret at tale Sandhed uden at indflette den i konstige Rammer og menneskelig Viisdoms overtalende Ord, da har Bibelens Skribentere begaaet stor Uret, med dem maa Rec. trættes, jeg vil helst følge dem. Hvad det skal betyde, at den rette Sandhedselsker i de menneskelige Overbevisninger

Dissonanser opsøger med Omhyggelighed de skjulde Accorder der for det finere aandelige Øre opløser dem i en almindelig hellig Harmonie, mener jeg rigtig nok at forstaae, thi det er jo Schellings og Naturfilosofernes almindelige Sprog, hvis Grundvold er *den evige Eenhed af Sandhed og Løgn*, Lys og Mørke; Schelling siger udtrykkelig at Mørket er det hvoraf Lyset har udviklet sig, ligesom det Gode af det ikke Gode. men jeg veed ogsaa, at der staaer skrevet (Es. 5.) Vee dem, som sige om det Onde: Godt og om det Gode: Ondt, som gjøre Mørket til Lyset og Lyset til Mørket, som gjøre Bittert til Sødt og Sødt til Bittert! og Rec. maa undskylde, at jeg troer Gud bedre end ham, og altsaa strider mod Løgneren med den Kraft Gud under. Skulde Rec. ei vedkiende sig den Mening jeg har seet i hans Ord, og ventelig vil han det ikke, siden han er vred paa Schelling for hans Aabenhjertighed og vil i denne Recensjon skride for en Christen, da har han sig selv at anklage, thi skal Ordene betyde andet, ere de visselig saare dunkle, og han siger jo selv, at den der skriver dunkelt vil skjule Intethed.

Hvad nu min Krønikes Form angaaer, thi det er ret mærkeligt at Rec. kun taler om den af mine Bøger, hvor Konst er vanskeligst at øve og mindst at vente, da har jeg sagt det, jeg vilde intet glat Konstværk give, og det var slet intet Konstgreb, men Sandhed, thi saavidt Konst ei er noget affecteret eller haandværksmæssigt, men den Klarhed, Orden, Bestemthed og Sammenhæng enhver sand Tale stræber efter, da meende jeg og der var Konst i min Krønike, og har jeg, som Rec. siger, en letbevægelig Phantasie og en Art af Veltalenhed, er det vel ikke urimeligt. Imidlertid kaldes den stakkels Bog et Uhyre, hvorover Man knap kunde bare sig for Latter, uagtet det synes som Man har haft lettere ved at bare sig, end ved at lee. Jeg gider ikke talt mere om denne Sag i en saadan Anledning, men maa dog spørge Rec. om vore andre Udtog af Verdenshistorien røbe mere Konst, mere andægtig og kærlig Flid?

Et Exempel, heder det, maa endnu tjene til at fuldende vor Skildring. Man maa vel spørge: hvilken? men det siger intet, jeg forstaaer ham ret godt, Skildringen af mig som Folkeforvirrer, og Rec. gjør nu en nydelig Overgang til sit Opraab imod mig ved at anføre min Dom om de matematiske og physiske Videnskabers Dyrkelse (Krøn. 280). Der har jeg paastaaet, at hvor Kemi, Astronomi, og Mathematik *ret blomstre* og, som Sammenhængen viser, agtes for de ypperste, er det aandelige Træ sin Udgang nær. Dette har Rec. ei bestridt og det er saare let at bevise, men det passer ikke her, behøves ei heller. Men jeg har ogsaa sagt, at disse Kundskaber forlyste vantro Sjæle, fordi de snarere lede fra end til Religjonen. Dette udlægger nu Rec. som om jeg dermed vilde sige, at det laae i disse Kundskabers Natur at stride mod Religjonen, gøtter sig over den urimelige Paastand at Betragtningen af Guds Værker snarere skulde lede fra end til Religjonen, og viser, at baade Chemi og Astronomi kan og bør lede til Religjon. Men hvor har jeg nægtet det? Var det ikke tydeligt nok at jeg kun talde om disse Kundskabers Virkning paa vantro Sjæle, hvorfor vilde Rec. da ikke see min Anmærkning, til 186 der netop er skrevet for at forebygge Misforstand af disse og flere Ord om Videnskabernes Forhold til Religjon og Christendom? Siger jeg ikke der udtrykkelig (S. 386.) at Alt hvad der mangler Frihed, maa, *naar det rettelig kiendes*, sees som Guds Værk, *at kun i Frihedsyttringerne* ei i Evnerne findes Striden imod Ham, og selv hine der fra Evighed ere forudseete, maa sees at være Hans Styrelse undergivne. Siges det ikke hermed, at alle Kundskaber baade kan og bør og maa tjene Gud, ja erklæres det ikke udtrykkelig for galt at ansee Gud og Fornuften for ubetingede Modsætninger, for en sværmerisk Sætning, at kalde Videnskabelighed utilladelig? siges det ikke, at naar Christendom igien seirer, vil Troens Baand samle Videnskaberne i en hidtil ukiendt Endrægtighed og Sammenhængen mellem Ideer og Erfaring skues klarere end nogensinde? Hvad bliver nu den hele Declamation til om mit Galskab og mit Had til Videnskaberne, som jeg har elsket og dyrket stedse, elsker og dyrker daglig, skiøndt jeg ei forguder dem, og er vis paa, at de physiske og matematiske langt mere end de historiske ere skikkede til at forlyste dem, der ønske at glemme Gud, hvilket allerede er klart deraf, at jo endnu Ingen har fundet Forbindelsen mellem Religjon og Mathematik, thi det er jo Beviis paa, at den ei øiensynlig minder om Gud, hvorfor og Rec. klogelig springer den forbi, skiøndt han vel ei kan nægte, at den er Sjælen som gjør baade Physik og Astronomi til Videnskaber. Efter en kort Udvikling af *hvorledes* Chemi, Astronomie og Mathematik *kan forlyste vantro Sjæle*, og bestyrke dem i Vantro, siger jeg, at Man deraf kan forstaae *hvor* meget Sandt der er i den almindelige Paastand, at Christendommen er Videnskaberne i Veien, nemlig *sa meget* Sandt, at naar Videnskabeligheden vil være selvstændig og uchristelig, *da* er Christendom den i Veien. Hine Ord have faaet en ganske anden Betydning hos Rec. derved, at Ordet: *hvor* ei, som i min Bog netop for at hindre Misforstand, er udmærket, thi nu seer det ud som jeg havde sagt, at der var *meget* Sandt i hin Paastand, og er denne Forvanskning af mine Ord uvitterlig, da er den dog en saare slem Uagtsomhed. Rec. bygger ikke udtrykkelig paa denne omgjorte Text, men forstaaer jeg ham ret, da forudsættes den, thi ellers kommer Opraabet dog virkelig lidt mere hovedkulds, end Konstens, jeg vil ikke tale om andre, Regler synes at forde. Rec. paastaaer nemlig, at det er en af mine mangfoldige usande Beskyldninger mod Tidsalderen, at det skulde være en almindelig Paastand, at Christendommen var Videnskaberne i Veien. Jeg gad seet Recs. Beviis i denne Sag, thi skal jeg tro mine egne Ord, da har det visselig staaet i mange af vor Tids Bøger at al positiv Religjon hindrede Videnskabernes frie Stræben, ja for mine Øine staaer det endog udtrykkelig i Eichhorns Litteraturgeschichte som en afgjort Sandhed, at Christendommen, saaledes som den forkyndtes af Luther, og overalt den strænge Tro paa Bibelen hindrede især de physiske Videnskabers Opkomst, ja hvad har vi her mere Vidnesbyrd behov? Rec. siger jo selv, at den Christendom jeg forkynder staaer i Strid mod Fornuft, Videnskab og Oplysning, og saalænge han nu ikke har beviist, at min Christendom er anderledes end Luthers, og Bibelens klare Ord, da skal *han* staae som den der siger at Christendom er Videnskaberne i Veien. Imidlertid paastaaer Rec. at den urimelige Paastand har været meget sjelden og sagtens kun en

Feiltagelse, istedenfor at sige, at hovmodige og uvidende Præster ofte have forfulgt videnskabelige Opdagelser. Her bryder da Rec. endelig ret løs og holder en ret opbyggelig Tale til sin Krigshær, thi dertil vilde han have Vennerne af Sandhed og ægte Guds frygt; bør ikke enhver, siger han, der vil det Gode, betragte sig som Strider i denne Sag? thi hvorhen fører det ei, at Man indbilder den blinde Hob, at Videnskabernes Dyrkere hade Religjonen? Vogner dog op alle Venner af Sandhed og ægte Guds frygt! See I ikke det Baal gienreise sig, hvorpaa *Vanini* brændte? see I ikke det Fængsel paa ny optaarne sig, hvori Galilæi vansmægtede? For⁴⁴agter ikke det fjendtlige Foretagende fordi det i sin Ufornuft bærer Spiren til sin egen Undergang! det kan dog have sin Virkning til en Tid. Der gives i alle Stænder en lettroende Hob, hos hvilken det Urimeligste finder Indgang, naar ingen fremmed Fornuft advarer den. Sværmere sætte Aandens Præg paa Urimeligheder og Løgne, hvo ikke har den rette Prøvesteen tager dem for det rene Guld. Forener eder ikke til Forfølgelse, men til at stride med Aandens Vaaben! Tvinger blot de Forvildede til at forstaa sig selv, og Eders Seier vil være let, og heldbringende for Eders svagere Brødre! Historien har jo noksom viist os, at disse forvirrede Folkeforvirrere have ført de Ubekræftede bort fra den rette Vei, deels ved at give dem Afskye for det Gode, hvormed det Slette de fremførte var blandet, deels ved at lade dem tage det Slette for ligesaa vigtigt, om end ei vigtigere, end det Gode.

Skal Man lee eller harmes over en saadan Tale? Jeg troer begge Dele, thi skammelig er den ved sin Hensigt, latterlig i sin Anvendelse. Jeg troer Rec. har Ret i at Enhver, som vil det Gode, burde ansee sig som Strider i denne Sag, men med hvem de burde forene sig ere vi naturligviis saare uenige om, dog det vil de vel see, naar de vaagne, og det er mit inderlige Ønske, at de maa vaagne og lade Christus lyse for sig, jeg kalder dem slet ikke til at hjælpe mig, de gaae i Herrens Navn, hvor Gud og Hans Ords ⁴⁵Lys byder dem, men at de da ei gaae *imod* mig, det veed jeg saavist som at der er en levende Gud, og at det er Hans Ord, som det ligger aabenbart for Alle, jeg forkynder uden Sviig. Rec. spørger, hvorhen det ikke fører at indbilde den blinde Hob, at Videnskabernes Dyrkere hade Religjonen? Derpaa kan jeg ikke svare, men det veed jeg, at den blinde Hob kun bryder sig lidt enten om Videnskaber eller Religjon, saa at selv Gudsbespottere, som vi har seet, kan ei alene færdes og sysle, men og aabenbar bespøtte Gud og Christus, det veed jeg ogsaa, at aldrig har jeg tilraadet eller bifaldet Kiætterbaal, det veed jeg end, at er noget Baal nær ved at tændes, da er det til Guds Venner og ei til Hans Fjender; men det veed jeg endelig ogsaa, at det er et Nidingsværk, at ville indbilde Folk at jeg fører Mord og Brand i mit Skjold. At Sværmere sætte Aandens Præg paa Urimeligheder og Løgne, saa at den der ei har den rette Prøvesteen tager dem for det rene Guld, det see vi for vore Øine, men indtil Rec. beviser, at jeg fører falsk og løgnagtig Lærdom, kun hos ham, ikke hos mig. Tvinger blot, siger han, de Forvildede til at forstaae sig selv og eders Seier vil være let! Det skal være mig kiært om alle Sandhedens Venner vil gjøre det med dem som sige, at de bifalde min Tale, thi det er just mit inderligste Ønske, at ingen letsindig bifaldt den, men at enhver gjorde sig selv klart og alvorligt Regnskab for sin Tro og Overbevisning, ⁴⁶at derimod Seieren skulde blive saa let over dem, der virkelig tro som jeg, skulde Rec. dog ikke sige saa vist, før han har overvundet mig, og den vilde uidentvivi blive saare vanskelig om ikke umulig. Tingen er, at jeg aldrig byder Nogen tro mine Griller, eller bygge sin Tro paa mine Tanker, men at tro paa Gud, vandre for Hans Aasyn ustraffelig i Kiærlighed og randsage Hans Ord under Bøn og Andagt. Den som nu gjør det, og med Andre har jeg og vil jeg Intet have at gjøre, om de saa ophøiede min Tale til Skyerne, den som gjør det, siger jeg, og da faaer den Vished i sit Hjerte, at jeg lærer Guds Vei rettelig efter Skrifterne, Rec. kan tro, han er ikke stort nemmere at overvinde, end den Gud, som er Hans Tillid og Befæstning. Hvorledes nu Rec. kan opbyde til almindelig Strid mod en Mand, der idelig kun formaner til at tro paa Gud og frygte Ham, som beder og besværger alle dem der vil høre ham, kun i Bibelen at søge Sandhed, kun i Ordet og Bønnen at søge Oplysning, og i Troessager at ringeagte *al menneskelig* Myndighed, det er dog rigtig forunderligt, aldenstund han selv viser Folk til Bibelen, enten er han da afsindig eller den Folkeforvirrer og falske Prophet han beskylder mig for at være, ja jeg tager intet Øieblik i Betænkning, at sige reentud det er hans Hensigt at forvirre Folket, at forvilde dem fra den sande, eenfoldige Christendom, som ligger klar i Bibelen, som er forkyndt ved Herrens ⁴⁷Apostle og de gamle Kirkefædre, som, efter at være en Tidlang foragtet og forvansket, forkyndtes ved Luther, indeholdes i vor Kirkes Symboliske Bøger, og forkyndes nu ved mig og enhver, som følger dem.

Nu vender Rec. sig til den Forklaring af nogle Spaadomme i Skriften, som jeg har udgivet og derved, efter Recs. Paastand, kundgjort min egen Forvirring paa det øiensynligste. Vi vil følge ham Skridt for Skridt og see, hvorledes han beviser sin Paastand, eller rettere, hvortil han bruger dette lille Skrift.

Han begynder med dristig at sige, at den Gamle har samlet Stæderne af Propheterne og Aabenbaringen, for at passe dem paa Friderich i Preusen, men det er aabenbar usandt, Alt viser, at han efter Propheterne har indbildt sig en Forestilling af den store Fristelse og Antichristen, og da ved at agte paa Tidernes Tegn, troet sig beføiet til at anvende den paa Kong Friderich, og jeg troer neppe denne Anvendelse vilde faldet Rec. eller Nogen ind, dersom jeg ei havde anført de Ord, hvori den bekiendes. Dog herom er det ikke værd at tvistes, lad den Gamle hvile i Fred, kun med hans Ord have vi at gjøre, og at disse med Ret kan hentydes paa en anden Mand og andre Begivenheder, end han havde for Øie, er aabenbart. Det er aabenbart allerede fordi den Gamle, uden at lade sig indskrænke af Friderichs Historie har lige fra Begyndelsen sagt Alt, hvad der syndes ham at ⁴⁸ligge i Spaadommene, det er det end mere, naar vi betænke Propheters og deres Fortolkeres Vilkaar. Det er vitterligt, at der i hver begeistret Digters Sang findes Noget han ikke forstaaer, findes tit en dybere Mening, end han havde om sit Syn, at dette i meget høiere Grad maatte være Tilfældet

med Propheterne, er ligefrem, og Skriften lærer os det udtrykkelig, da Spaadomme fra det gamle Testamente anføres i det ny, om hvilke Man tydelig seer at Propheten har havt en anden Mening, uden naturligviis dog at kunne bestemme hvor megen Indsigt Gud har forlenet Propheten i Ordenes dybere Mening. Exempler herpaa ere især, som Man veed, hyppige hos Matthæus og han anfører derfor Spaadommene paa forskiellig Maade, om dem der *førstegang* opfyldtes ved Jesu synlige Nærværelse siger han: *det er skedt*, om dem der allerede eengang vare opfyldte: *det fuldkommedes*, thi i Ham, Guds *Eenbaarne* maatte jo alt fuldkommes som af Gud var sagt om Hans Børn, om den Eenbaarnes Legeme og Menighed. Dette leder os først til den Betænkning, at ligesom Meget, der nærmest i Tiden var sagt om Mænd og Begivenheder før Jesu synlige Nærværelse, dog først fuldkommedes ved den, saaledes kan der og være Meget saavel af Dette, som af det der nærmest opfyldtes i Hans Kiøds Dage, som først *fuldkommes* i Hans Menighed til Dagenes Ende, ja vi veed, at først naar der ei 49skal være Tid mere, ere alle Prophetier fuldkommede. Vi ledes og til den Betænkning, at Prophetiernes gudelige Fortolker gierne kan sige langt Meer end han selv tænker, at han gierne kan tale ret om den Skikkelse de hellige Syn ville aabenbares i under Tidens Løb, og dog tænke feil om Tidspunkten, og de Omstændigheder der skal udgiøre denne Skikkelse. Dette er nu Tilfældet ei alene med nærværende Fortolker, men med *Luther* og saamange Guds Mænd, og er ei underligt, da det Tilkommende stedse har sit Forbud og Forvarsel i det Forrige, da Spaadommene om Guds Kirkes Trængsel og Frelse for et gudeligt Øie opfyldes stedse, og i hver stor Omskiftelse haabe Guds Børn at see den sidste og den endelige Seier, kun for Verdens Øine opfyldes Spaadommene seent, ei før de ret *legemlig* fuldkommes. At der nu i Johannes Aabenbaring forkyndes klarlig en Fristelse, en Strid og Seier, som endnu ei haver fuldelig aabenbaret sig for Verden, det kan ikke nægtes, og hvad Under at vor Fortolker troede den var nær, da han saae dens Forbud i Menighedens Lunkenhed, i indbrydende Vantro i Preusens vantro og mægtige Konge, i den falske Prophet fra Ferney og i saa meget Andet! Han saae ikke feil, men han *tænkde* kun feil ved at mene, han skulde med legemlige Øine see det Heelt, hvis Begyndelse kun faldt i hans Dage. Hvad Sviig eller Galskab der nu er i at jeg somener vi vil faae langt Mere at see af Ødelæggelsens Vederstyggelighed, da alle Tegn bebude det, det kan jeg ikke indsee. Ogsaa jeg kan tænke feil og bekiender det jo, men at en stor Trængsel og Seier er nær, det er saavist, som at der er en Gud i Himlen, saa vist, som at Guds Ords Tjenere skjældes for falske Propheter. At ikke alle Spaadomme endnu i den vil legemlig fuldkommes, det siger jeg, fordi jeg troer der endnu er et længere Tidsrum til Dagenes Ende, om jeg tænker feil maa Tiden vise. Om nu Andre kan læse hiin Fortolkning uden at tænke paa Napoleon, det veed jeg ikke, jeg veed kun at jeg har ikke kunnet, og at Ingen som saae den hos mig i Haandskrift kunde det; uagtet jeg med Flid Intet sagde dem forud. Rec. paastaaer, at Talen passer ei meer paa Napoleon end hardtad paa hver Erobrer, men deri tager han nok en smule feil. Det er saaledes ikke sandt at Fortolkeren har sagt, Tyrannens Land ubetinget maatte være protestantisk, naar han nemlig siger: dette Riges Beboere bekiende sig ei til den *Papistiske* Religjon, *thi da bliver det næsten ubegribeligt*, hvorledes det samme Rige er det, som skal ødelægge Regimentet (Pavens) da seer Man jo tydelig, at han ei *tolker* sit Syn, *men betænker* det, og slutter nu at Riget maa være protestantisk, fordi han ingen Forestilling havde om, at et forhen christnet Riges Beboere, kunde, som Frankrigs i vore Dage aldeles afskaffe Christensidom, og fordi ham syndes at et protestantisk Rige skulde være iblandt Guds Kirkes Fiender. Hans Antichrist skal ingen Kiærlighed have til Fruentimmer, siger Rec. og tilføier: det træffer ikke ind med Napoleon og kan neppe heller anvendes paa Frankrigs Aand. Man veed at jeg ingenlunde borger for Rigtigheden af *hvert* Træk i denne Fortolkning, endnu mindre for at de *alle* skal passe paa Napoleon og Frankrigs Aand, men, dersom den herlige Luther, som mig synes, har Ret, da bliver Recs Indvending til Intet. Luther siger nemlig, *netop* i sin Forklaring af det omhandlede Skriftstæd (Dan. 11.) Kvindekiærlighed betyder her *ikke den utugtige Kiærlighed*, men den *ægteskabelige* og *tugtige* Kiærlighed til Kvinden, som er forordnet og befalet af Gud, Tyrannen skal *foragte*.
 *Luthers Schriften (Hallische Ausg.) T. 6. S. 1458 u. 1464. Kan det heller ikke passe? Han skal efter en haard Krig med et for hans Lande liggende sydligt Hof svinge sig paa Keiserthronen, det skal ei heller passe, skiøndt Napoleon som vitterligt er, efter haarde Krige mod Østerrig i Tydskland og Italien, svang sig paa Keiserthronen, og virkelig blev Keiser efter den *syvende* Familie, da Keiser Frants frasagde sig den romerske Keiserværdighed. At Fortolkeren ei har tænkt paa 52det legemlige Ægypten, er klart, men hvad Propheten har, maa vi vel bare os for at sige, og at Gud underlig lader Menneskene sige Ord der i Hans Tanker have en Mening, der seent forstaaes, veed Man, saa at Nævnelser af Ægypti Land bliver en Christen lige mærkværdig, fordi Fortolkeren ei havde Nilen for Øie. At Italien har følt Napoleons haarde Haand, kan Rec. ikke nægte, men vil indbilde os, at det omtrent kan anvendes paa alle franske Erobrere, uden at ville agte paa, at de forrige franske Erobrere, have kun baadet lidt i Italien og visselig ei, som N. faaet *dens Rigdomme* i Haand. Hvem Fortolkeren har tænkt paa kan være os det Samme, men at N har forstyrret Pavens Regimente og tilintetgjort Rom, som saadan, det er vist, om saa ogsaa, hvad der er meget muligt, baade Rom og Pavemagt, endnu engang opreises før den endelige Undergang, og jeg vil ikke tvinge Talen om de 3 Riger, ved hvis Indtagelse Han skal aabne sig Veien til Italien, hen til N., thi det er klart, at Fortolkeren har tænkt sig de Lande liggende mellem Hans Land og Italien, hos Daniel seer jeg ei heller andet, end at Tyrannen skal forene tre Riger med sit før han fører Strid *mod de Hellige*. At derimod noget Sandt har svævet Fortolkeren for Øie, troer jeg, hvad enten det var Noget, som end ei er fremkommet, eller var Sardinien, Venedig og Neapel, som indtoges før Pavemagten forstyrredes. Hertil vil jeg føie, at vel Frankes3rig, men ei Preusens ligge i det gamle Romerske Monarchies Grændser, at vi see for vore Øine *det Østlige* og *de Nordlige* Riger stride mod Napoleon og at Udgangen paa den Kamp altsaa bedst vil sige os, om han er den. Overvinder og opløftes han igjen, ved sære Omskiftelser, som jeg mener, da maa vi vel komme til at tænke paa de Ord: det dødelige Saar paa Dyret blev lægt, og al Jorden forundrede sig over Dyret.

Jeg har kun i denne Henseende endnu at bemærke, hvor uredelig Rec. er omgaaeds med min Bekiendelse i Fortalen. Hos ham seer det ud, som om jeg vilde ansees for at være ophøiet over al Frygt, uagtet jeg udtrykkelig siger: det er sandt, at jeg fristes af Menneskefrygt, naar det giælder om, at sige haarde Ting om denne Verdens Herrer, men det er og sandt, at jeg, med Guds Hjelp, uden at forfærdes vil ogsaa om dem sige, hvad jeg er vis paa, der skal siges i Guds Navn. Disse Ord henveire al den Taage Rec. har fremkoglet, mit forbigangne Liv viser at jeg har sagt Ord, der kunde tildraget mig end større Ubehageligheder, end dem jeg har prøvet, mit følgende, om Gud har beskikket mig et saadant, vil ventelig end mere kundgiøre, om jeg ved Guds Bistand kan overvinde den Menneskefrygt jeg tilstaaer at have som et skrøbeligt Menneske, og om saadanne Ting skal Man bede, ei tvistes med mange Ord, at Rec. tør giøre Ting, jeg vilde grue for, det har jeg s4seet, men at jeg kan bestaae i en Kamp, hvori han maa falde, det tør jeg haabe.

Til sidst tager Rec. Bibelen i Haand, og vil at den skal giøre ham tre vigtige Tjenester: bevise at vor Fortolker har læst den som en Dosmer, at jeg har rost ham som en saadan, og lastet store Bibelfortolkere, som det der er værre, ja i Modsigelse med mig selv. Visselig, vilde den det, da lønnede det Umagen for min Rec. engang at tage den fat, men kiender jeg Bibelen ret, da tjener den kun dem, som erkiende dens Ret til at herske, og mellem dem er Rec. ikke siden han kalder mig, som ene driver paa at den skal herske og raade uindskrænket, en Folkeforvirrer og falsk Prophet.

Rec. begynder med at sige, at det især er Daniels 11te Kapitel, hvoraf Fortolkeren har taget sine Forklaringer. Allerede dette trænger til Oplysning. Det er nemlig Johannes Aabenbaring c. 13-19 som nøder hver troende og eftertænsom Christen til henimod Verdens Ende at vente en stor Fristelse og Trængsel, Strid og Seier, som før Verdens Øine overgaaer Alt, hvad af saadant før har været tilsyne. Uden disse Spaadomme vilde det ei saa let faldet Christne ind hos de gamle Propheter at søge uopfyldte Spaadomme, men Aabenbaringen tvinger os dertil. Naar vi saaledes læse Dan. 7. om Dyret med de ti Horn, og see det Samme Aab. 13. da maa vi tilbage til Daniel, og see da ogsaa klarlig at Spaadommene i dette syvende 55Kapitel gaae lige til Verdens og Tidens Ende. Alt Saadant fortier Rec. skiøndt Aabenbaringen og Daniels syvende Kapitel bruges mere til at skildre Antichristens Time end Daniels ellefte, kun dette tager han for sig, kun paa det vil han henlede Opmærksomheden, og det er ganske klogt, thi det knyttet ei saa øiensynlig til Aabenbaringen, der spaaes unægtelig *nærmest* om Perser og Græker og Antiochus, og kunde Rec. faae Læserne indbildt at Skildringen især *grundede* sig paa dette Kapitel, da maatte han haabe at have vundet Spil. Han havde det alligevel ikke hos sandhedskiærlige Læsere, thi hvorom giælder det her? er det Tingen om Fortolkeren har taget fejl eller ikke? ingenlunde, thi jeg mener jo selv han har taget noget fejl, og det Øvrige maa Tiden vise; Sagen er, om jeg ved at udgive og rose hin Forklaring har viist mig, som Folkeforvirrer, som Forsvarer af Bibelens vilkaarlige Fortolkning, og det skal jeg bevise var ikke saa, om ogsaa det ellefte Kapitel laae og kunde ligge til Grund for Skildringen. Rec. tilstaaer jo, at Morten Luther var en herlig Mand og Lærer, og det er vitterligt, at Ingen kunde stærkere hade vilkaarlig Bibelfortolkning end han; men vil Rec. nu behage at opslaa det Stæd jeg nys har nævnet i hans Skrifers 6te Deel, da skal han, hvis han ikke vidste det før, med Forskrækkelse see, at den herlige Mand har i dette Stykke været ligesaa stor en Dosmer og Folkeforvirrer, som nærværende Fortolker og jeg, 56thi han forklarer det hele Kapitel om den christne Menighed og det Pavelige Tyrannie, uden derfor at troe Alt var skeet ved Reformationen, thi han siger, at der spaaes om, hvorledes Pavedømmet skal falde og undergaae, og føier til: det er hemmelige og forseglede Taler, der ere vanskelige at ramme før de opfyldes, men derpaa er han vis at det hele Kapitel handler om Antichrist. Hvad vandt Rec. nu med al sin Konst? Intet Mere, end hvad jeg gierne tilstaaer, at var Luther en Folkeforvirrer, en Dosmer og Sværmer i Bibelfortolkning, da er jeg det ogsaa, men om nu Luther havde forstaaet det Kapitel ligesom Rec., saa blev det dog ei mindre vist, at det i sin dybe Mening gaaer paa en Tid henimod Verdens Ende, thi naar Man læser Begyndelsen af det tolvte Kapitel: *paa den samme Tid* skal det Folk (Jøderne) frelses, hver den som findes skreven i Bogen, og mange af dem, som sove i Jordens Skiød skal opvaagne, Somme til et evigt Liv og Somme til Skam, til evig Væmmelse, da behøve vi vel ikke at spørge, hvor vi ere og maa i al Fald drives til Aab. 20. Hvad nu derimod vor Fortolkers Ord om dem der skal forstaaes ved Edom, Moab o. s. v. angaae, da veed jeg ikke om han har Ret, det maa Tiden vise, men at Man kan mene det uden at behandle Bibelen letsindig, skulde Man tro ved at see Luther ogsaa forklare Edom og Ammon og Moab om *Christne*.

57Det eneste vigtige Spørgsmaal her, er da det, hvorledes Luther og vi som følge ham, kan fordre at Bibelen skal forstaaes ordret, og dog tillade en, som det synes, saa vilkaarlig Fortolkning. Rec. mener, at det er Daarekisteværk, uden at betænke, at han derved ei alene viser Luther og alle hans Efterfølgere, men Augustin og de fleste Kirkefædre, ja *Apostelen Paulus* selv til Daarekisten, thi det er vitterligt at denne Apostel der holdt saa hardt ved Skriftens ordrette Mening, at han vil have de Ord: *Gud* forhærdede Pharaos Hjerter og sagde: til *det Samme* haver Jeg ladet dig staae, at Jeg vilde bevise Min Magt paa dig (2 Mose 9.) jeg siger, den samme Apostel der vil have disse Ord forstaaede og troede i deres allerstrængeste Mening, (Rom. 9.) han fortolker (Gal. 4.) Agar og Sara om det Gamle og Ny Testamente, og Abrahams Sæd om de Christne (Rom. 4). Det er da aabenbart, der maa være en Forskiel paa Bibelens Taler, saa at nogle skal tages ordret, andre, som det synes, ikke, men som Lignelse, Spørgsmaalet er kun, om Man med Vished kan bestemme Grændselinien, thi ellers synes Bibelfortolkningen at maatte blive aldeles vaklende, følgelig Bibelen unyttig. Dertil stræbde Erasmus og hans Venner ogsaa at drive det i Luthers Dage, i det de erklærede alle de Taler,

der ei behagede dem, for Lignelser, skjøndt de lignede intet uden sig selv, og allermindst det Man vilde have dem til at betyde. Det glippede for 58dem, og den samme Luther, der gjør Edomiterne til Christne, fik den ordrette Bibelfortolkning stadfæstet. I det sidste Aarhundrede udvidede Man smaalig Lignelsens Landemærker, indtil Man i den sidste Halvdeel oversvømmede den ganske Bibel, gjorde det til et eget Haandværk at udvriste Lignelser af de uskyldige Ord, som ingen giemte, saa endog de Ord: tro paa Jesum Christum! skulde betyde at Man *ikke* skulde tro paa Ham. For dem som ærlig vil tro paa Ham og vil bøie sig for Guds Ord er den Sag derimod slet ikke vanskelig, thi han veed at al Skriftens Tale om hvad der er skedt, hvad vi skal tro og gjøre for at blive salige, den skal forstaaes ligefrem efter Ordenes sædvanlige Mening, thi ellers kunde Ingen faae at vide af Bibelen hvad han skal tro og gjøre, Spaadommene derimod skal og forstaaes ordret, men tit i en anden Mening end den Ordene sædvanlig have, til mange Spaadomme har Bibelen selv givet os Nøgelen, andre staae som en Gaade indtil de opfyldes og Herrens Time kommer, og paa deres Betydning er det enhver gudfrygtig Mand, som føler Kald dertil, uformeent at giætte, naar han kun ei giætter paa Noget, som strider mod Lærdommen, og overlader det til Gud og Tiden at vise, om han giættede ret. Nu indsees det let, hvorledes Man, uden at gaae i Drømme, kan laste de Mænd, som i Lærdommen afvege fra Skriftens klare Mening, og rose den som giættede paa Spaadommen efter 59Troens Regel, naar Man mener han i mange dunkle Ting har giættet ret.

Saaledes har jeg da giennemgaaet denne mærkelige Recensjon, thi Beskyldningen for at have seet ned paa Johannes Müller og Heeren behøver ingen Giendrivelse, og nu dømme hver, som han har Hjerte og Forstand til! Jeg venter ikke at Rec. vil tie, thi han synes ret at have Mod paa mig, men een Ting vil jeg raade ham, at bære sig heel anderledes ad, om han vil giælde for en sandhedskiærlig Mand, thi denne Recensjon stempler sin Forfatter, hvem han saa er, som en Løgnens Tjener og en falsk Prophet, der vil forvirre Folket. Saalidet jeg ellers ynder Anonymitet, glæder det mig, at denne Recensjon er navnløs, thi det staaer da til Forfatteren om Folket skal vide, hvem der har fornedret sig saa dybt, hvem jeg maa stemple saaledes, og Ingen skal sige, at jeg har peget paa Nogen.

Endnu maa jeg tale et Par Ord om, hvorvidt jeg med Sandhed kan siges, at ville stifte et Partie. Er det Spørgsmaalet om jeg ønsker, at Mange, ja at Alle vilde tro hvad jeg troer om Gud og Hans Villie efter Hans Ord, da har jeg for længe siden besvaret det med Ja, og jeg er saa vis paa min Troes Sandhed, at jeg tør sige for Guds Ansigt: fortages Nogen ved at tro og følge den Lærdom jeg fører, da komme hans Blod over mit Hoved! Paa denne Maade have Herren Jesus Christus, Hans 60Apostle og alle Hans Ords nidkiære Tjenere stiftet Partier, stræbt at vinde Sjæle til Guds Rige og Paulus sagde udtrykkelig: jeg vilde ønske, at alle de som høre mig, maatte paa disse Baand nær, blive ligesom jeg! Er derimod kun det at stifte Partie, at lokke Menneskene til at tro paa et andet Menneske og tjene hans egennyttige eller ærgierrige Hensigter, da veed jeg mig frie, da maa alle mine Taler til Folket frikende mig, og jeg tør spørge med Apostelen (Gal. 1.) overtaler jeg til at tro Mennesker eller Gud! eller søger jeg at takkes Mennesker? thi dersom jeg endnu tækkedes Mennesker, da var jeg ikke Christi Tjener. Altid har jeg indstændig bedet Enhver randsage flittelig i Skrifterne, om de Ting jeg sagde, forholdt sig saaledes i Sandhed, og erklæret det som streed mod Bibelen for Løgn, hvad enten saa en Anden eller jeg havde talet. Mere end at overlade Alt til Guds Ord og Guds Aand, og fordømme sine egne Meninger, naar Gud ikke giver dem Vidnesbyrd i Menneskens Samvittighed, kan intet Menneske gjøre for at bevise han ingen Sværmer er og intet Partie vil have, men kun i Almindelighed udbrede Guds Rige efter den Naade og Velsignelse Gud under, og Man skal derfor ikke finde en eneste af alle dem Christne nævne som Sværmere og Partistiftere, der have underkastet deres Tale i eet og Alt, det skrevne Ords Kiendelse, i dets ordrette for Alle tydelige Mening. Den eneste 61Gang, da jeg kunde faaet Skin af Partistifter, var da jeg talde til Studenterne om Fædrelandets Sag, jeg saae Faren og skjalv, men jeg holdt mig til Gud, og Han styrede Alt saa, at just denne Forhandling staaer for Folkets Øine, som det klareste, uimistænkligste Vidnesbyrd om, at jeg langt fra at ønske *mig* et Partie, skyder det fra mig, og vil ikke have Samfund med Andre, end dem der, ved at komme til Gud og Sandhed, føle at de ere i Samfund med mig, fordi jeg er i Sandheden. Det forundrer mig imidlertid slet ikke, at jeg, trods alt Dette, beskyldes for at forføre Folket, thi Pharisæerne sagde jo om Jesus, Sandheden selv: *han forfører Folket* (Joh. 7.) og Han sagde Selv til Sine Disciple: dersom Verden hader eder, da vider, at den haver hadet Mig førend eder, vare I af Verden, da elskde Verden det hendes eget er, men efterdi I ere ikke af Verden, men Jeg haver udvalgt eder af Verden, derfor hader Verden eder; kommer det Ord ihu, som Jeg sagde eder: en Tjener er ikke meer end hans Herre, have de ofølgst Mig, skal de og forfølge eder; disse Ting haver Jeg talet til eder, at I skal ikke forarges, de skal udelukke eder af Synagogerne, ja den Tid skal komme, at hver den, som ihjelslaaer eder, skal mene, han gjør Gud en Dyrkelse (Joh 15-16.) Det er vitterligt, at denne Sandhedens Tale opfyldtes ei alene paa Apostlene, men paa alle vor Herres Jesu Christi tro Vidner, som 62uden Skye bekiendte hans Navn og forkyndte Hans Ord i vantrø og fordærvede Tider. Nu er Raden til mig, jeg har, fra den Stund, jeg begyndte at tale Guds Ord høit og eenfoldelig, ei ventet mig bedre Lod, end de salige Guds Tjenere, som ere indgangne til Fred, jeg veed det jo vel, at mine Fiender ere mig for stærke og at det menneskelige Hjerte er en frygtsom Ting, men jeg stoler paa Gud, som kiender mit Hjerte og min Skrøbelighed, Hvis Arm er ikke forkortet, og Som haver ladet tilsyne i de forbigangne Dage, at Han haver Hjerte og Vælde til at styrke Sine Tjeneres Hænder, til at forstyrre de Ugudeliges kløgtige Anslag, og herliggiøre Sit Navn paa Jorden. Ja, hør mig Folk! og mærk paa min Tale! og kom den ihu! her staaer jeg for eder, anklaget som Forfører, som Sjælemorder, som Løgner og Hykler, jeg opløfter mine Hænder, min Røst og mit Suk til den levende, almægtige Gud, Sandheds Fader, og beder, at er jeg det, som jeg anklages for, er det mit eget Hjertes

Optænkning jeg forkynder som Sandhed, som saliggjørende Sandhed, da gid jeg maa beskiæmmes for Verdens Øine, saa dybt og saa klart, som intet Menneske det er blevet fra Verdens Begyndelse og indtil nu! men taler jeg Sandhed, er den Lærdom jeg fører af Gud, er det Hans usvigelige Ord og Hans Søns Evangelium jeg forkynder til Salighed for alle dem som tro, da beder jeg, at Han vil synlig beskiæmme dem der vid63ne falskelig mod mig og ville afvende Folket fra at høre min Tale; men stærke mig til at tale Hans Ord uden Frygt og vandre for Hans Aasyn i Enfoldighed og Guds Retsindighed, ikke i kiødelig Viisdom, men i Guds Naade, og overvinde Verden ved Guds Søns Tro! Dette er min høitidelige Bøn, og Herren har hørt den, thi Han er en Gud, Som hader Uretfærdighed og vil aabenbare Sit Herredom og Sin Hellighed og Sandhed paa Jorden, Han skal dømme mellem mine Modstandere og mig!

Og nu I, Faa eller Mange, som alvorlig have givet Agt paa min Tale, jeg byder eder, saa kiær Sandhed og eders Sjæles Salighed er eder, prøver den efter Guds Ord under Bøn og Guds, den Hellig Aands Paakaldelse, I maa ikke tro mig eller noget Menneske i eders Saligheds Sag, men kun Gud og Hans Ord, veed I det ogsaa vist, at jeg ikke vil forføre eder, saa veed I jo dog og jeg er et skrøbeligt Menneske, som daglig feiler i Livet, som selv i sin Tale om Guds Ord stundom maa feile, jeg har sagt eder det, og eders Blod være over eders eget Hoved, dersom I alligevel grunde eders Tro og eders Haab paa min Tale og da fare vild. Ja, alle I, som med mig tro og forkynde Guds Ord, lader os indprænte den hellige Povel's Ord i vore Hjerter (2 Cor. 6.) lader os ikke i nogen Ting give noget Anstød, at vor Tjeneste skal ikke lastes, men lader os bevise os selv i alle Ting som Guds Tjenere, i 64megen Taalmodighed, i Trængsler, i Nød, i Angester, i Slag, i Fængsler, i Oprør, i Arbeide og Vaagen, i Reenhed, i Kundskab, i Langmodighed, i Fromhed, *i den Hellig Aand, i Kiærlighed uden Skrømt*, i Sandheds Ord, i Guds Kraft, formedelst Retfærdighedens Vaaben paa høire og venstre Side; ved Ære og Vanære, ved ondt Rygte og godt Rygte, *som Forførere og dog sanddrue*, som ukiendte og dog kiendte, *som de der døe, og see vi leve*; som de der ere revsede, men dog ikke ihjelslagne *som bedrøvede, men altid glade*, som fattige, men som dog gjøre mange rige, som de der have Intet og beholde dog alle Ting! Da skal Kiærlighedens og Sandhedens og Kraftens Gud være med os, da skal Løgnens Tjenere adspredes for vore Øine, som Avner for Vinden, da skal det i al vor Strid og Angest og Trængsel tone i vort Hjerter fra vor Frelser i det Høie: i Verden skal I have Trængsel, men værer frimodige! Jeg haver overvundet Verden, min Fred giver jeg eder, og Jeg vil see eder igien, da skal eders Hjerter glædes, og Ingen tager eders Glæde fra eder (Joh. 14-16.) vi skal synge med David (Ps. 56.) i Gud vil jeg prise *Hans Ord*, jeg forlader mig paa Gud, jeg vil ikke frygte, hvad skulde Kiød gjøre mig? vi skal fuldkomme Løbet og indgaae til vore Brødre i den rolige Bolig, hvor Striden er ude og Salighed inde. Amen! Det skee i Jesu Navn, Amen!